

JOŽE RAJHMAN

1924–1998

Jože Rajhman se je rodil 17. novembra 1924 v Sromljah pri Brežicah, kjer je njegov oče, zaveden Slovenec z avstrijske Koroške, ravnateljaval v osnovni šoli. Leta 1931 se je oče s petimi otroki – mati je umrla leta 1928 – preselil v Celje, kjer še danes stoji Rajhmanova domačija na Zvezni ulici 9 na Jožefovem hribu. Osnovno šolo in prvi dve leti gimnazije je Jože obiskoval v Celju. Kot zavednega slovenskega učitelja so Nemci očeta z vso družino takoj po začetku druge svetovne vojne, 10. junija 1941, izgnali v Srbijo, kjer je Jože nadaljeval gimnazijo in jo v Nišu z odliko dokončal leta 1943. V Nišu je kot železniški uslužbenec ostal do konca vojne, ko se je družina konec junija 1945 vrnila domov.

Jeseni 1945 se je vpisal na slavistiko in romanistiko na Filozofski fakulteti v Ljubljani, vendar je leta 1947 študij prekinil in se vpisal na Teološko fakulteto, kjer je leta 1951 diplomiral. Študij na Filozofski fakulteti je kasneje nadaljeval in leta 1965 si je z diplomo pridobil naziv profesorja slovenščine in francoščine. Leta 1950 je bil posvečen v duhovnika, nato je kot kaplan služboval pri Mariji Snežni (Zg. Velka) v Slovenskih goricah in v mariborski stolnici. V letih 1968–1981 je bil spiritual v mariborskem bogoslovju, kjer je kot duhovni vodja vzgojil več kot polovico danes živečih duhovnikov mariborske nadškofije.

Na Filozofski fakulteti v Ljubljani je leta 1972 kot prvi doktorand pri prof. Bredi Pogorelec doktoriral iz filoloških ved z disertacijo »Primož Trubar v letu 1550«. Pridružil se je generaciji velikih imen slovenske povojne slavistike in spomin na kolege, ki se ga kot duhovnika v težkih povojnih letih niso nikoli sramovali ali ogibali, mu je

bil zadnja leta njegovega življenja v veliko oporo. Na Teološki fakulteti v Ljubljani je leta 1974 zagovarjal še drugo disertacijo, tokrat iz teoloških ved, in sicer »Teološka podoba Ene dolge predgovori«. Na mariborski enoti Teološke fakultete v Ljubljani je bil leta 1968 imenovan za predavatelja duhovne teologije, leta 1975 je opravil habilitacijo za docenta pastoralne teologije, leta 1978 pa je bil izvoljen za izrednega profesorja. Za rednega profesorja – kljub obsežnemu delu na znanstvenem področju – ni na matični fakulteti nikoli dobil habilitacije, tudi ni dobil podpore za članstvo v Slovenski akademiji znanosti in umetnosti, za kar je bil iz strokovnih krogov predlagan leta 1986. Upokojil se je leta 1987, honorarno pa je predaval pastoralno teologijo do leta 1995 in še v zadnjem letu svojega bogatega življenja (1998) sodeloval na oddelku za slovanske jezike in književnosti na Pedagoški fakulteti v Mariboru. Kot zunanji sodelavec Inštituta za slovensko literaturo in literarne vede pri Znanstveno raziskovalnem centru je nekaj let aktivno sodeloval pri SAZU. Umril je 25. julija 1998 v Mariboru, kjer je pokopan na pobreškem pokopališču.

Svojo znanstveno raziskovalno pot je Jože Rajhman začel z objavo razprave o štajerskem duhovniku jezikoslovcu Petru Dajniku in o njegovi vlogi v zgodovini slovenskega knjižnega jezika. Čeprav je kasneje večino svojega raziskovalnega dela namenil slovenski protestantiki, je njegova zadnja razprava, ki je izšla natisnjena slab mesec pred njegovo smrtjo, bila znova namenjena Petru Dajniku. Rajhmanova življenjska preokupacija je bil Primož Trubar. Že v *Prvi slovenski knjigi*, ki je nastala leta 1977 na osnovi njegove filološke disertacije, se je soočil z jezikovnim, literarno zgodovinskim in teološkim izročilom Trubarjevega katekizma iz leta 1550. Raziskal je vplive in vzgone v kulturni in duhovni tradiciji Trubarjevega časa, ki so tega slovenskega reformatorja privedli do spoznanja, da lahko svojim sonarodnjakom približa in posreduje božjo besedo le v domačem jeziku. Druga Rajhmanova monografija, ki je izšla v jubilejnem Trubarjevem letu 1986, je slovensko literarno zgodovino obogatila s temeljito teološko raziskavo o Trubarjevem izročilu Slovincem v Eni dolgi predgovori k Novemu testamentu iz leta 1557. V njej prikazuje teologijo slovenske reformacije ter dokazuje izjemno poznavanje

verskih in duhovnih tokov evropskega 16. stoletja. To je mogoče razbrati tudi iz njegove naslednje monografije *Trubarjev svet*, Trst 1986, v kateri bralca sooča z vznikom slovenske reformacijske misli in delom očeta prve slovenske tiskane knjige. Pri SAZU je pripravil dve znanstveni izdaji korespondenc iz 16. stoletja, in sicer *Pisma Primoža Trubarja*, 1986, ter svoje zadnje veliko delo *Pisma slovenskih protestantov*, 1997. V obeh je pripravil transkripcije in prevode zahtevnih latinskih in nemških pisem ter jih opremil z opombami in znanstvenimi spremnimi besedili. Njegovo poznavanje in temeljit študij srednjeveške nemške mistike, M. Eckharta, Teulerja in Sousoja, je čutiti v številnih razpravah, ki so izšle v slovenskih katoliških revijah v zadnjih treh desetletjih, ni pa naključje, da so mu nekateri dajali vzdevek »Mojster Eckhart«. Kakor oče srednjeveške mistike, ki je videl Boga v »iskrici človekove duše«, tako je tudi sam neomajno verjel v Božje usmiljenje in v moč človeške dobrote »v kamrici srca slehernega«. Nikoli mu ni bilo treba nikogar prepričevati, s svojim zgledom je učil verne in neverne, ki jih je srečeval, in bil v vsakem trenutku pripravljen prisluhniti njihovim stiskam. Teološki monografiji *Teologija v službi človeka*, Tinje 1975, in *Božje okolje v človeku*, Ljubljana 1996, v celoti razkrivata njegovo pojmovanje sobivanja Boga in človeka. Zaradi izredne duhovne širine mu je nenavadno uspevalo združevati znanstveno in duhovno; tako se njegovo filološko in teološko delo nenehno prepleta in živita eno ob drugem.

Na številnih simpozijih, okroglih mizah ali v predavalnicah različnih evropskih univerz je slušateljem razkrival značilnosti slovenske protestantike ter iskal odgovore na zapletena teološka vprašanja predvsem na področju duhovnosti, pastorage in ekumenskih prizadevanj. Eno njegovih najbolj plodnih let je bilo jubilejno leto 1986, ko je slovenska kulturna javnost praznovala 400. obletnico Trubarjeve smrti, pa tudi leta 1997 ob 450. obletnici rojstva Jurija Dalmatina.

Poleg rednega znanstveno pedagoškega dela na matični fakulteti je predaval na številnih znanstvenih simpozijih in strokovnih konferencah doma in v tujini. V Tübingenu je leta 1986 predaval na simpoziju *Primus Truber und seine Zeit*; v Regensburgu je v okviru izmenjave profesorjev s TEOF in regensburške Teološke fakultete bil leta 1986 gost-predavatelj s predavanjem *Primož Trubar*, prvi sloven-

ski teolog; leta 1974 je v Heidelbergu predaval na simpoziju Profil Südosteuropäischer Kirchen und Kulturen, leta 1976 na 10. Koroških kulturnih dnevih v Celovcu, v Šibeniku leta 1979 na simpoziju Glaube im Übergang zur Industriegesellschaft, v Bukarešti leta 1982 na simpoziju Zur Kulturwirkung des Christentums im Südosteuropäischen Raum, v Beogradu leta 1979 na strokovnem posvetovanju Crkva u savremenom svetu, v Zadru leta 1985 na Jugoslavenskem seminarju za strane slaviste, v Zagrebu leta 1984 na seminarju Religija i nacija, v Splitu leta 1985 U sjeni koncila nakon dvadeset godina, v Ljubljani leta 1989 na seminarju Obdobja slovenske književnosti.

V zadnjih treh desetletjih je sodeloval s številnimi slovenskimi znanstvenimi in strokovnimi revijami ter časopisi. Bil je član uredniškega odbora Časopisa za zgodovino in narodopisje, Bogoslovnega vestnika, Božjega okolja, Naših razgledov, bil je eden od pobudnikov in ustanoviteljev revije Znamenja. V vseh teh in drugih časopisih, kot so Slavistična revija, Jezik in slovstvo, Cerkev v sedanjem svetu ter številnih zbornikih doma in v tujini je objavljala teološke in literarno zgodovinske razprave ter številne recenzije knjig domačih in tujih založb. Njegova gesla s področja teologije in literarne zgodovine zapolnjujejo velik prostor v SBL, Enciklopediji Slovenije, Slovenski književnosti (Leksikoni CZ) in v Katehetsko pedagoškem leksikonu. Prikaz življenja in dela Primoža Trubarja ter drugih slovenskih protestantskih piscev v Slovenskem biografskem leksikonu ga uvršča med največje poznavalce 16. stoletja, kar mu priznavajo številni strokovnjaki doma in v tujini.

Znanstveno delo Jožeta Rajhmana sega na najrazličnejša področja, tako da ga je težko uvrstiti v zgolj en profil znanstvenega delavca. Poleg tega, da je bil filolog v najžlahtnejšem pomenu te besede, je bil teolog mistik, pastoralist, moralist, biblicist, ekumenski delavec, predvsem pa velik humanist in plemenit človek. Iz kratkih biografskih podatkov je mogoče zaznati zelo razgibano življenjsko pot pokojnega profesorja, vendar pa ti skopi podatki ne morejo predstaviti vse njegove znanstvene zavzetosti, človeške plemenitosti, humanosti, občutka za sočloveka, predvsem pa njegove duhovne širine.

Fanika Krajnc - Vrečko